

יומא כט

משה שווערד

1. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כח/ב

שם תימור של לבנה מתמר ועולה כמקל ושל חמה מפציע לכאן ולכאן. נראה לי בס"ד טעם לזה דאמרו רבותינו ז"ל לא איברי ליליא אלא לגרסא, וידוע דלימוד הלילה הוא רק בתורה שבעל פה, לכך תימור לבנה עולה כמקל אחד, אבל ביום יש שני מיני לימוד, בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה שהם ימין ושמאל, לכך תימור חמה מפציע לכאן ולכאן:

2. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כח/ב

שם זיהרא דשמשא קשה משמשא. דברי חכמינו ז"ל הם בדרך משל ורמז, ונראה לי בס"ד ידוע התורה נמשלה לשמש הנקרא אור וכתוב [משלי ו' כ"ז] ותורה אור, ויש בתורה שבכתב עניינים אשר לפי פשוטן נראין דברים חיצונים וריקים חס ושלום כגון פרשת ואלה המלכים ופסוק ותמנע היתה פלגש ואחות לוטן תמנע [בראשית ל"ו] וכן כל פסוקים המדברים בתולדות הקדמונים של קודם דור המבול ומספר חייהם קודם שהולידו ואחר שהולידו וגם תולדות עשו וישמעאל בשמותם ופרטיהם שאין צורך בדיעת אלו העניינים לא לנו ולא לזולתנו, אך באמת כל סיפורים אלו מלובש בהם דברים עליונים ונסתרים מאד אשר אין כל אדם יוכל להשיגם אפילו במקצת. פוק חזי מה שאמר רשב"י באדרא על הפסוק ואלה המלכים. ונמצא שדברים אלו אשר למראה עינים אינם אור תורה אלא רק זהרורית שלה הנה הם קשים להבינם ולהשיגם יותר מדברי הלכות שבתורה שנראין שהם עיקר האור של התורה, וזה שאמר זיהרא דשמשא קשה משמשא.

הרהורי עבירה קשו מעבירה

3. שערים מצויינים בהלכה

דף כט. הרהורי עבירה קשו מעבירה.
[פרש"י תאות נשים קשים
להכחיש את בשרו, יותר מגופו של מעשה.
וכן איתא בגמ' סנהדרין (עה.) מעשה באדם
אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו
טינא, ונחלה ושאלו לרופאים כו' עי"ש.]

4. ספר איזהו מקומן

הרהורי עבירה קשו מעבירה:

[א] רש"י מפרש דהן קשים להכחיש את בשרו יותר מגופו של מעשה.
ובתוס' רי"ד ביאר דיותר אדם מתאוה על העבירה כשמהרהר עליה, מהעבירה עצמה כשהיא לפניו ועסוק בה. [ועי' מימרא דריש לקיש להלן סוף עד:].

5. ספר דובר צדק - אות ח

... דכל האיסורין הגם דאין מורגש רע בשעת מעשה לעתיד ובאחריתו ינחם על זה שירגיש הרע שבו. וזהו מצד החכמה רק שבמקומה במוח שם אין מקום לרע כלל וכמו שאמרו (קידושין ל"ט ע"ב) מחשבה רעה אין

הקב"ה מצרפה למעשה. [מה שאין כן הרהורי עבירה קשין מעבירה (יומא כ"ט.) כי הרהור בלב ומחשבה במוח כמו שנתבאר במקום אחר]

6. ספר חדושי אגדות חלק שני עמוד קמב - מסכת קדושין

אין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה רק מחשבת ע"ז, והרי אמרו קשין הרהורי עבירה מעבירה עצמה. ואפשר דבשביל כך פירש רש"י הרהורי עבירת תאות נשים קשים להכחיש את בשרו מגוף המעשה, ומשמע מדבריו דלהא מלתא הוי קשים. אבל לא ידעתי איך מכחישיין את בשרו יותר מגוף המעשה, (ה) [ו]גוף המעשה מה הכחשת בשרו יש בזה דאין בעילת זנות מכחיש הבשר. אבל נראה פירושו, שקשה העבירה בעצמו וכמו שנתבאר שם. והא דאמרינן קשה הרהורי עבירה מעבירה עצמה, היינו כאשר מהרהר בזנות, וכאשר מהרהר בזנות גובר בו היצר ומגרה היצר הרע בעצמו, וכך אמרינן בפרק במה אשה (שבת ס"ד א') מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו. והא דאמר אין הקב"ה מצרף מחשבה, שמחשב לעשות עבירה ואין בזה יצר הרע של זנות, אבל בע"ז אם מחשב לע"ז אע"ג שאין בו יצר הרע הקב"ה מצרף אותה למעשה ולא קשיא מידי:

7. גליוני מנחת חן

ורבינו אליקים פי' הרהורי עבירה, דכיון שמהרהר אחר העבירה ואינו עושה, קשה לגופו, שמכחישו, יותר מאילו עושה העבירה.

ובספ"ק ישמח ישראל (פ' צו) כתב, דכאשר אדם חוטא בפועל, אז כל מעשה יש לו גבול וסוף, ואחרי גמר העבירה, עולים בלבו הרהורי תשובה ושב בסופו של דבר אל ה' ומתכפר לו, אבל מחשבה והרהור אין לזה גבול וסוף, כי זה מתעורר אצלו תמיד שוב, וגורם לו שלא יבוא לידי הרהור תשובה, ונשתקע בחטאו.

בספ"ק שפת אמת (פ' בחקותי) כתב, דמדה טובה מרובה ממדת פורענות, ולכן הרהורי מצוה נוחין ממצוה גופה, כי תיקון הנפש תלוי ברוב הרהור התכוננות ותשוקה לעבודת הבורא יתברך.

8. משך חכמה על בראשית פרק יח פסוק כח

ובענין זה פירש הגר"א (ע' לקוטים בס"ס שנות אליהו) מאמרם באבות (רפ"ג) דין וחשבון שדין הוא על עבירה שעשה וחשבון הוא מה שהיה יכול לעשות מצוה, וברור כי אין דנין רק על אותו אופן שעשה העבירה אם עשה עבירה בפיו יחשב לו מה שלא עשה מצוה בפיו וא"כ ניחזי למשל אם חטא במעשה הלא מחשבין לו מה שהיה יכול לעשות מצוה ע"י מעשה ואין לו עונש רק על העדר המעשה אבל במחשבה שחשב בעבירה מחשבין לו מה שהיה יכול להרהר במצוה ולחשוב במצוה ומחשבה של מצוה מצטרפת למעשה (קדושין מ) א"כ אז היה לו שכר כמחשבה ומעשה נמצא בהעדרו נעדר ממנו מחשבה ומעשה א"כ לפ"ז עונש החשבון הוא גדול על המחשבה יותר מן על המעשה וזה שאמרו (יומא כט) הרהורי עבירה קשין מעבירה היינו לענין עונש החשבון ודו"ק. ויעוין מה שכתבתי בפ' האזינו (צ"ל ס"פ נצבים ד"ה דין וחשבו

9. ספר בנייהו בן יהודע על יומא דף כח/ב

ומה שאמר הרהורי עבירה קשים מעבירה וסימניך ריחא דבשרא. נראה לי בס"ד דעבירה הוא גוף המעשה עצמה והרהורי עבירה הוא כונת האדם שמתכוין בעשייתה לעשות רע שלבו נהנה מן הרע שהוא עושה והוא כונת העושה עון במזיד, מה שאין כן העושה עון בשוגג שאינו מתכוין לעשות רע אף על פי שגופה של מעשה הוא שוה עם אותה מעשה שעושה במזיד, הנה חסר מזה הרהור לבו שהוא כונתו שאינו מתכוין לעשות רע ואינו נהנה מן הרע. נמצא ההפרש שיש בין שוגג למזיד הוא הכונה שהיא בהרהור הלב ומחמת כן זה חייב מיתה וזה פטור, ועל זה אמר הרהורי עבירה הם קשים לנפש האדם יותר מגוף העבירה עצמה כי בעל המזיד אשר מתחייב מיתה החיוב בא לו מצד הכונה שהיא בהרהורי לבו. ואמר וסימניך ריחא דבשרא כי מגוף הבשר אין הנאה נרגשת אלא

לגוף האדם דוקא ולא לנפשו, שאין עושה פועל בנפש, אבל ריח הטוב של הבשר פועל בנפש גם כן. כי זה כלל ידוע בכל מין ריח שהוא מגיע לנפש דוקא, ונמצא נדמה גופה של עבירה לבשר והרהורי עבירה לריח הבשר שהוא רוחני:

10. שפת אמת על יומא דף כט/א

בגמ' הרהורי עבירה קשה מעבירה, נראה דקשה לנפש ממש קאמר [א] שקשה לתקן עצמו כשנטבע בהם יותר מלפרוש מעבירות ממש, [ב] וגם פוגמים יותר את הנפש כדמייתי ראי' מהגוף דהריח קשה לו טפי, [I] וגם בהא דאמרי' דמיגמר בעתיקא קשה מחזתא פי' הפשוט נראה דלחזור את מה שלמד כבר קשה טפי מללמוד דבר חדש, [II] ורש"י לא פי' כן:

11. ספר איזהו מקומן

ובפירוש ענף יוסף על ע"י הביא בשם אור החיים דהרהורי עבירה קשים לפי שהן בכל עת וכל שעה, וגם חושב שלא חטא, ואינו מתעורר לשוב בתשובה, משא"כ כמעשה עבירה בפועל.

12. מהר"ץ חיות מסכת יומא דף כט עמוד א

גמרא הרהורי עבירה קשה מעבירה. נ"ב עיין מורה נבוכים פ"ח לשלישי פי' נחמד ע"ז כ"א חוטא אדם בהרהור אזי חוטא בשכלו בענין החשוב אשר בו. ואין דומה מרי מעבד פחות למרידת שר גדול:

13. ספר נפש החיים - שער א - פרק ד

וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעול' אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו, שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אתאכידו ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה שפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעלמות וצחצחות האורות העליונים. ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו. לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה. **בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל ח"ו. הרבה יותר ממה שהחריב נ"ו וטיטוס. כי הלא נ"ו וטיטוס לא עשו במעשיה' שום פגם וקלקול כלל למעלה כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון. ועי"כ היה להם כח לנ"ו וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקד' של מעלה כמו שארז"ל (איכ' רבתי) קמחא טחינא טחינת. הרי כי עונותינו החריבו נוה מעלה עולמות עליונים הקדושים. והמה החריבו רק נוה מטה, וזהו שהתפלל דוד המע"ה יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות. ביקש שיחשב לו כאלו למעלה בשמי מרומים הרס. אבל באמת לא נגעו שם מעשיו כלל כנ"ל:**

גם על זאת יחרד לב האדם מעם הקדש שהוא כולל בתבניתו כל הכחות והעולמות כולם כמ"שית אי"ה להלן (כפ"ו ובשער ב' פ"ה). שהן הווה הקדש והמקדש העליון. **והלב של האדם אמצעייתא דגופא הוא כללית הכל נגד הבית ק"ק אמציו הישוב אבן שתיה. כולל כל שרשי מקור הקדושו' כמוהו ... א"כ בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר לא טהורה בניאוף ר"ל. הרי הוא מכניס זונה סמל הקנאה בבית ק"ק העליון נורא בעולמות העליונים הקדושים ח"ו. ומגביר ר"ל כחות הטומאה והס"א בבית ק"ק העליון. הרבה יותר ויותר ממה שנגרם התגברות כח הטומאה ע"י טיטוס בהציעו זונה בבית קה"ק במקדש מטה. וכן כל חטא ועון אשר כל איש ישראל מכני' בלבו מ"ו אש זרה. בכעס או שארי תאוות רעות ר"ל. הלא הוא ממש כענין הכתוב (ישעיה סד) בית קדשנו ותפארתנו אשר וגו' היה לשריפת אש. הרחמן יתברך שמו יצילנו. וזה שאמר השם ליחזקאל (מ"ג) את מקום כסאי גו' אשר אשכנ שם בתוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי גו' בזנותם גו'. עתה ירחקו את זנותם גו' ושכנתי בתוכם לעולם:**

14. דף על הדף יומא דף כט עמוד א

כתב השל"ה (מסכת יומא איכות התשובה) דמה שאנו מתפללין החזירנו בתשובה שלימה לפניך, תיבת "שלימה" מרמז להשלים הפגם שיהיה שלם מה שנחסר. ואמר "לפניך" כי כביכול הפגם מגיע עד לפניו.

וכתב שם בזה"ל הנה ארשום קצת מהפגמים מה שהחוטא פוגם, ראשית דבר האדם הוא רמ"ח אברים ושס"ה גידים בגופו, והם מכוונות נגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים ברוחניות נשמתו, אשר היא חלק אלוהי ממעל נשפעת מרוחניות העליון וכו', **נמצא באיזה איבר שחוטא הוא פוגם בו ומפרידו מרוחניותו והפגם עולה למעלה למעלה שם חושך במקום אור**, כי יד תחת יד עין תחת עין רגל תחת רגל וכן כל האיברים כולם מכוונים זה מול זה וגבוה מעל גבוה, **וארז"ל קשין הרהור עבירה קשין מעבירה. כי כלי המחשבה מכוונים נגד רוחניות הפנימית של מעלה כנודע, והפגמים שאדם פוגם בנשמתו ובכל העולמות רבו מלספור.**

15. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כט/א

שלהי קייטא קשי מקייטא. נראה לי בס"ד שיש לאדם בשנות חייו שני זמנים חלוקים, האחד הוא זמן שנות הבחורות, והשני זמן הזקנה, וידוע דחכמי המוסר המשילו שנות הבחורות לימי הקיץ שהם מזומנים לטיולים ותענוגים ומצוי בהם כל מיני פירות טובים ומתוקים, וימי הזקנה לימות החורף, כי בחורף האדם עצור בביתו ואינו יוצא לטייל בשדות וכרמים והאילנות יבשים, וכן הזקן מצד טבעו יכבד וישב במקומו ואין לבו נמשך אחר הטיולים ותענוגים. והנה נודע כי כח התאוה מתנוצץ באדם מתחלת ימי הבחורות, אך טבע כח התאוה הוא שעולה ומתגבר יום על יום והוא מתאחז באדם כל ימי הבחורות, אך בימי הזקנה נחלש מאליו מצד הטבע, ולכן אמרו רבותינו ז"ל זקן ומנאף אין הדעת סובלו. ואמר מאחר כי כח התאוה טבעו עולה ומתגבר לכן שלהי קייטא רצונו לומר סוף זמן הבחורות הוא קשה לאדם מצד רבוי תאוותו, יותר מתוקף ימי הבחורות שאינו יכול לכבוש תאוותו מאחר שהוא מתגבר ועולה אף על פי דודאי כח גופו הוא יותר חזק בתוקף הבחורות מן סוף ימי הבחורות. **ונפקא מינה למבעי רחמי וגם לעשות לו המצאות והכנות להצלתו מתגבורת התאוה.** ואמר עוד אשתא דסיתוא קשה מדקייטא וסימניך תנורא קרירא רמז בזה על חום אש התאוה של ניאוף הבא לאדם בימי הזקנה עונשו קשה עליו יותר משל ימי הבחורות יען כי מצד הטבע צריך שיחלש ויתבטל כח התאוה של ניאוף בימי הזקנה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל שלשה אין הדעת סובלתן וחד מנייהו זקן מנאף ולכן ענשו יותר קשה שלא יש עליו התנצלות מצד הטבע:

16. שערם מצויינים בהלכה

א"ר אבהו מ"ט דרבי דכתיב למנצה על אילת השחר כו'. יש מקשים, מאי צריך קרא על זה, הא נראה לעינים החילוק בין תימור של הלבנה לתימור של חמה. **וביאר בשיח יצחק, דודאי בעמוד השחר רואים הפרש [חילוק] התימור בין הלבנה ובין החמה, מ"מ מקודם שמתחיל החמה להתקרב לאופק שלנו קרוב ל"ח מעלות, כתבו חכמי התכונה דמתחיל השחר להבריק בשיעור קטן מאד, דלפי מראות עינינו אין הדבר ניכר, ואותו האור נקרא אצלם "קריפו סקולו", ולכן אותו האור מפני חולשתו הוא כהלבנה, ועל זה האור אמר רבי שיש חילוק בין תימור החמה לתימור הלבנה, **ומפני שאינו נראה אמר ר' אבהו דטעמא דרבי מדכתיב "אילת השחר" מה אילה זו קרניה מפצילות אף שחר זה מפציע כו'.** ורבינו**

התורה היא המציאות הבלעדית

הברכת אברהם הביא את קושית הגרי"ז על הגמ' בגיטין המביאה פסוק להוכיח באיזה צד של ארץ ישראל נמצאת בבל, והקשה הגרי"ז, מדוע צריכים אנו פסוק להוכיח דבר הנראה לעין כל, ובברכת אברהם הביא לתרץ בשמו, שמגמ' זו יש להוכיח שידיעה שאדם יודע מעצמו איננה ידיעה ודאית, ורק ידיעה שמקורה בדברי תורה נחשבת לידיעה ודאית, וז"ל:

ואמר [מרן הגרי"ז ז"ל] דכאן נאמר יסוד, דידיעה עצמית אינה ידיעה ודאית, דאדם יכול לטעות בכל ידיעותיו, ואין לך ידיעה ברורה אלא במש"כ בתורה. והיינו דאמרין הכא דבבל לצפונה של א"י מפני שכך כתוב בקרא, דזו ידיעה ודאית ואין לך ידיעה ברורה אלא מה שכתוב בתורה. ודוק היטב.

ומזה נראה שהמציאות היחידה היא התורה, ואפילו דבר הנראה לעין, כגון שבבל נמצאת לצד צפון של א"י, או שיהושע לא זז מצדו של משה, לא נחשבים למציאות ודאית ללא עדות התורה.

המציאות הבלעדית היא התורה.

וע"פ זה נראה לבאר את דברי הגמ' שיעקב אבינו לא מת, והגמ' שואלת שאם לא מת מדוע חנטו וקברו אותו, והגמ' מגיעה למסקנה שיש פסוק המקיש את יעקב לזרעו, וע"כ נחשב הוא לחי. ולפי דברי הגרי"ז נראה לומר שלאחר שיש פסוק שיעקב אבינו חי הרי שזו המציאות, ואפילו אם יש עדויות שראו אותו מת הרי שהתורה קובעת מה המציאות, והתורה קובעת שיעקב אבינו לא מת.

18. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כט/א

אף שחר מפציל לכאן ולכאן. נראה לי בס"ד רמז זה לפי דרכו דבר אחד לענין דינא והוא בשולחן ערוך אורח חיים סימן נ"ח דזמן קריאת שמע הוא מעט קודם הניץ החמה אבל בשעת הדחק כגון יוצא בשיירה יוכל לקרותה עם ברכותיה משעלה עמוד השחר דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינן ביה ובקומך וגם מקרי יוצר אור ע"ש. ואיתא עוד שם אם נאנס ולא קרא קריאת שמע ערבית אפילו עלה עמוד השחר כיון שעדיין לא הניץ החמה קורא קריאת שמע ויוצא בה ידי חובה של ערבית עיין שם. נמצא עמוד השחר מפציל לכאן ולכאן דנחשב לפעמים עם חלק הלילה ונחשב לפעמים עם חלק היום:

19. ספר בניהו בן יהוידע על עירובין דף נד/א

שם מה אילה זו רחמה צר וחביבה על בעלה. פירוש מחמת דרחמה צר זו היא סיבה שתהא חביבה על בעלה יותר שטועם תמיד טעם בתולה, כן התורה מה שסתם וחתם השם יתברך בכמה עזקאן עד שאין שאדם יוכל להשיג אמריה באמת, אלא על ידי חידוש הפנים שמחדשים בה שלא הרגישו בו קודם, מה שאין כן אם היו דבריה גלויים לא היה טורח ללומדיה להוציא דברים הסתומים ולראותם בעיניהם כחדשים בכל עת. ונראה לי לכך קראה אילת שהוא מספר אמת, כי היא תורת אמת ובזכותה יבא אליה הנביא שהוא אותיות אילה, ואותיות א"ל י"ה שנמשכים בשפע רב על ידי עסק התורה:

20. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כט/א

שם והא איכא חנוכה ניתנה ליכתב קא אמינא. כתב הגאון **חיד"א** ז"ל בדברים אחדים דף קס"ו דמקשים **הא גופא קשיא למה לא נכתבה חנוכה** ומה הפרש בין זה לזה עיין שם. ונראה לי בס"ד דאין זו קושיא כי בזמן אסתר היו בעלי רוח הקודש שהם שניים לנביאים וכתבו המגילה ברוח הקודש על דרך מקראות נביאים וכתובים שהיתה רוח הקודש אומרת להכותב הלשון והדברים שהוא כותב ואינו מסדר הדברים מדעתו ולכך נעשית כשאר מקראות נביאים וכתובים שניתנו מקראות שלה להדרש בכמה פנים מחמת כי רוח הקודש אמרה אותם, אבל בזמן נס חנוכה לא היה בהם בעלי רוח הקודש שהם קרובים לנביאים שתהיה רוח הקודש אומרת להכותב את נוסח הלשון והוא כותבו, אלא צריך שהכותב יסדר הלשון מדעתו ואיך יהיה לדברים אלו משפט המקראות כדי שיהיו נכתבים עם הכתובים כי הכותב לא כיון בדברים אלו שכותב אלא רק משמעות אחת:

21. דף על הדף יומא דף כט עמוד א

האדמו"ר מסאטמר זצ"ל (דברי יואל - חנוכה) אמר בזה, כי הנה כל מגמתם של היונים היתה לעקור תורה שבעל פה, כמו שמצינו שביארו התוס' בהא דכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, שזה ה' על ידי שגזרו חז"ל על הנכרים שיטמאו כמו זבים. ולכן לאחר שנעשה הנס ונצחום בני חשמונאי, דייקא לא כתבוהו לדורות, אלא השאירו אותו בתורה שבעל פה, כי עיקר הנצחון היתה בענין זה של תורה שבעל פה.

22. גליוני מנחת חן

שם אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר לוטר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים. וכתב המהרש"א, הרי הצרות נמשלו בכל מקום לילה והגאולה ליום, וא"כ הול"ל בהיפך דאסתר נמשלה לערב, מה ערב סוף כל היום אף אסתר סוף כל הנסים שנמשלו ליום וגם הא גופא בעי הסבר, דלמה בא באמת סוף לכל הנסים בימי אסתר.

וכתב בס' עיון מנחם עפ"י מה שכתב בספר בני יששכר (מאמר כסליו קל"ו) לפרש את הפסוק בתהלים "מעשה ידיו אמת ומשפט נאמנים כל פקודיו", כי לכאורה מה ראה הקב"ה לחלק את התורה לתורה שבכתב ותורה שבע"פ הרי גם תורה שבע"פ הוא מהקב"ה והראיה שמברכין על מצות דרבנן ג"כ אשר קדשנו במצותיו רק שהקב"ה מסר סודו ביד נביאיו לצוות אותנו עליהן, וא"כ למה לא ניתנו על הר סיני כמו התורה שבכתב, [אמנם הענין הוא כך, דהנה איתא במדרש כי כל העולם כלו נברא בכח התורה כדכתיב "ואהיה אצלו אמון" הסתכל בה וברא את העולם, והנה הנהגת העולם היא בתרי גווני, בדרך נסי או בדרך טבעי, ולכן חלק הקב"ה את התורה לתורה שבכתב ובע"פ כדי שיהיה לו כביכול כלי אומנות לכל אחת מהנהגות האלה, התורה שבכתב ניתנה בהדיא על הר סיני מיד ה' והיא כמו הנהגה נסית שג"כ נראה להדיא שיד ה' עשתה זאת, לכן התורה שבכתב היא כלי אומנות להנהגה נסית, ותורה שבע"פ נראה כאלו החכמים הגו אותה מלבם ובאמת ידענו כי מה' ניתנה לנו כמו הנהגה טבעית שנראה ג"כ כאלו העולם כמנהגו נוהג ובאמת אנו מאמינים שהשגחה פרטית מלוכשת בהנהגה זו ג"כ, לכן תורה שבע"פ היא כלי אומנות להנהגה טבעית, וזשה"כ "מעשי ידיו אמת ומשפט" כלומר הנהגה טבעית המתקיימת לעולם בבחינת קושטא קאי בחינת אמת, והנהגה נסית שהיא בחינת משפט כפי

מעשי בני אדם לגמול לאיש חסד כמפעלו ולרשע כרשעתו ולכן "נאמנים כל פקודיו" כלומר גם מה שנצטוונו מפי חכמנו ז"ל ולא קשיא למה נתחלקו המצוות לתרי גווני, כי הוא מפני שגם הנהגה והשגחה עליונה תתגלה עלינו בתרי גווני.

והנה אמרין בשבת דף פ"ט ויתיצבו תחתית ההר מלמד שכפה עליהם הקב"ה ההר כגיגית והדר קבלוהו בימי אחשוורוש דכתיב קימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר, והקשו הלא אמרו נעשה ונשמע עוד במעמד הר סיני, ותי' הרשב"א דאמרו כן רק על תורה שבכתב ולא על תורה שבע"פ, אבל בימי אחשוורוש קבלו גם תורה שבע"פ ברצון, ולפ"ז לפני אחשוורוש לא היה רק תורה שבכתב שקבלו ברצון וממילא לא היה לו להקב"ה כלי אומנות רק להנהגה נסית ותקופה זו היתה בבחינת לילה, כי לאו כל אדם זוכה לנסים ואפילו אם זוכה הקב"ה מנכה לו מזכותיו כידוע, אבל בימי אסתר נצטרפה גם תורה שבע"פ לתורה שבכתב והקב"ה היה לו כלי אומנות גם להנהגה טבעית ובא סוף לכל הנסים לכן נמשלה אסתר לשחר ויום כי ע"י שנעשה תורה שבע"פ כלי אומנות להנהגה טבעית באה תשועה לעולם.]

23. ספר איזהו מקומן

אף צדיקים כל זמן שמרבין בתפילה תפלתן
נשמעת - עי' ברכות לא: אם ראה אדם
שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל וכו'. וכתב
המאירי "לעולם יהא אדם נוהר בתפילה
ומאריך בה ביותר, ואפילו הוא רואה שאין
תפלתו נשמעת, אל יתייאש כי ברוב הימים
ימצאנה, ואל יחזיק את עצמו כמכביד
ומטריח על ה'".

24. מהר"ץ חיות מסכת עירובין דף נד עמוד א

גמרא זכה תאות לבו נתת לו לא זכה וארשת שפתיו בל מנעת. נ"ב דברי רש"י דחוקים מאוד ונ"ל דהכוונה
ע"פ אמרם בתנחומא פ' תרומה ומובא ברש"י ה"פ שזה שמצינו בתפלת שלמה וגם חל הנכרי וגו' ובא והתפלל
אל הבית הזה וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי. אבל ישראל כשהוא מתפלל לפניך בבית הזה כתיב ונתת
לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו. כיצד אם הישראל תובע בנים ואתה יודע שהבנים מכעיסים אל תתן
לו. וכן אם תבע נכסים ואתה יודע שעתידי לבעש בכך אל תתן לו. רק אשר תדע את לבבו. ובנכרי כתיב ונתת
ככל אשר יקרא אליך מה שמבקש ממך תן לו אף אם יגרום לו רעה לבסוף. וגם כאן אם זכה נותנין לו
תאות לבו היינו רק כפי מחשבתו לטובה. ואם בוטה בשפתים במה שיעלה לרע בסופו אל תתן לו רק טוב
כפי אשר מחשבתו רצויה. אבל אם לא זכה דינו כנכרי ואין נותנין לו רק ארשת שפתיו לבד. ואין הקדוש
ברוך הוא משגיח מה שיוכל להגיע לו רעה לבסוף:

25. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כט עמוד א

לא סגיא דלאו כהן גדול. וא"ת נהי דאפשר בלא כהן גדול מ"מ אפשר בכהן גדול, ומעשה שהיה כך היה,
י"ל שאין דרך התנא לתפוס כהן גדול אפילו על ידי מעשה שהיה אלא ללמדנו שום חידוש.

26. תוספות מסכת יומא דף כט עמוד א

אלא אפילו עולת העוף שנמלקה ומנחה שנקמצה תצא לבית השריפה - משמע דמשום דנעשו בלילה ותימה
תיפוק ליה משום דקרבו קודם לתמיד של שחר ואמרינן (לקמן דף לד.) מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של
שחר דכתיב העולה עולה ראשונה [1] וי"ל דאיצטריך קרא למיפסל משום שחיטה דאי משום קודם התמיד ההוא
בהקטרה דווקא איירי כדמוכח בר"פ תמיד נשחט (פסחים דף נט.) ועוד דכוליה קרא דוערך עליה העולה איירי
בהקטרה [2] ועוד אור"י דהא דאמר שלא יהא דבר קודם לתמיד היינו למצוה והכי איתא בהדיא בפ' התכלת
(מנחות דף מט:): ...

27. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כט עמוד א

... אלמא קרבן שנשחט אחר תמיד של בין הערבים פסול, דלא קשיא לן אלא דבעי עיבור צורה, אלמא הא
דדרשינן עליה השלם כל הקרבנות כולן אינו למצוה בלחוד, והוא הדין לענין שלא יהא דבר קודם לתמיד של
שחר, דמחז קרא נפקי תרווייהו כדאיתא לקמן בפירקין (ל"ד א'), [2-3] וי"ל דההוא מדרבנן אבל מדאורייתא לא
מיפסיל הקרבן...

28. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף כט עמוד א

אלא אפילו עולת העוף שנמלקה וכו'. הקשה ריב"א למה לי טעמא משום פסול לילה תיפוק לי שנעשית לפני
שחיטת התמיד ואמרינן העולה עולה ראשונה שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, וי"ל דדוקא בהקטרה קאמר
שאין להקטיר על המזבח קודם הקטרת התמיד, א"נ הך דרשה למצוה בעלמא ולא לפסול כדאמרינן בפ' התכלת
גבי אין התמידין מעכבים את המוספים, וא"ת תיפוק לי שנמלקה קודם פתיחת דלתות ההיכל ואמרינן נמי בפ"ק

דעירובין שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין ה"ה מליקת העוף שהיא במקום שחיטת הזבח, וי"ל שכבר נפתחו דלתות ההיכל, א"נ לא פסלינו אלא שלמים ...

29. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כט עמוד א

והקשו בתוספות למה ליה למפסלה למליקה בלילה משום מליקת לילה, תיפוק ליה שנמלקה קודם פתיחת דלתות ההיכל שאפילו ביום פסולה כדאמרינן התם (לקמן ס"ב ב') שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות פסולין, ותירצו דהכא פסלינו אפילו בשעה דלתות ההיכל פתוחות, דאע"ג דתנן לא היה שוחט את התמיד עד ששומע קול השער הגדול שנפתח, ההיא מדרבנן היא, ואירע(א) למילתא הכא שפתחוהו קודם לכן, עוד תירצו דהתם דוקא בשחיטת שלמים משום דכתיב ביה ושחטו פתח אוהל מועד בזמן שפתחו ולא בזמן שנעול, מה שאין כן בזה דלא כתיב ביה פתח אוהל מועד, וזה יותר נכון.

30. רש"י מסכת יומא דף כט עמוד ב

פסולה - שלא נסדרה בשבת לעמוד שם שבעת ימים כמשפטם, והרי היא מחוסרת זמן, ולוי נראה דלא גרסינן פסולה, דהא מסקנא דשמעתין לא חשיב סידור יום ראשון סידור אלא כסידרו הקוף, וכמונח בקופסא דמי, ולמה יפסול הלחם בהקטרת הבזיכין, והלא לא קידש השלחן ללחם כלל אלא אם כן פירקו בשבת הבאה, ויחזור ויסדרנו, והכי מוכח נמי מדקתני כיצד יעשה אלמא יש תקנה לדבר, והכי נמי גריס בפירושו ר' חנינא איש רומי:

31. תוספות ישנים מסכת יומא דף כט עמוד ב

והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה. פירוש הקטרתו פסולה ולא הותר כלל הלחם ע"י הקטרת הבזיכין אבל בפירוש ר"ח ל"ג פסולה אבל אתי שפיר כדפרישית:

32. ספר איזהו מקומן

סידר את הלחם ואת הבזיכין אחר השבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה - רש"י כתב דלא גרסינן 'פסולה', עי"ש בטעם הדבר, וכ"כ הריטב"א בשם רש"י. אולם ברש"י מנחות צ. משמע ד'פסולה' היינו שהסידור פסול שאינו כהוגן. ורשאר הראשונים כאן (טו"י, תוס' סל"ט, ריטב"א, מל"י) פירשו דר"ל דהקטרת הבזיכין פסולה ולא הותר הלחם על ידה.

33. ספר איזהו מקומן

הוא תני לה והוא אמר לה כלי שרת מקדשין אפילו שלא בזמנו: [א] רש"י (כאן, ונמנחות ק.) והמאירי כאן מפרשים דר"ל דמיירי שקידש הקומץ בכלי. [ותוס' מפרשים דקאי אקידוש מנחה בכלי, ומ"מ נקט 'נקמצה' בלילה דאזי נפסלה לאלתך, דאילו המנחה עצמה נפסלת בלינה רק בעלות השחר. [ותוס' במנחות ק. (סוד"ה סל"א) פירשו דלאו דוקא קתני 'ונקמצה' אלא טעם הפסול משום המנחה שנתקדשה ונפסלת בלינה. וכ"מ מפיר"ח כאן. ועי' טהרת הקדש על תוס' שם.

ובביאור מחלוקת רש"י ותוס' - כתב הקה"י (ס' ט') דרש"י ס"ל דעצם קמיצת לילה אינה פוסלת ואפשר לתקנה למחר, ורק קידוש הכלי שרת השני לשם קומץ הוא הקובעו בשם קומץ דא"א תו לתקוני, וא"כ מוכח דס"ל דעבודת לילה אינו פסול בגופו ואינה פוסלת גוף הקרבן, אך תוס' סברי דקמיצת לילה עושה פסול בגוף הקרבן, ולכן פירשו דתיכף שקמץ בלילה ישרף מיד קודם שיפסל בעמוד השחר - עי"ש בהרחבה.

34. ספר איזהו מקומן

זה הכלל כל הקרב ביום קדוש ביום וכל
הקרב בלילה קדוש בלילה:

א] עי' בהגהות הב"ח ומהר"ב ונשבורג
שהגיהו דצ"ל "הקרב בלילה קדוש בין
ביום ובין בלילה", וכ"ה בתמורה יד:
ובפיר"ח כאן. אולם המאירי גרס כלפנינו
בגמ' - עי' ביאורו. וע"ע הגהות ראמ"ה
במנחות ק.

ב] מהו 'הקרב בלילה' - רש"י פירש (כאן,
וצממות ק.) דהיינו כגון מנחת נסכים.
אולם תוס' בתמורה (רי"ט יד:) הביאו פירש"י
כגון שמן למנורה. [וכ"ה בגירסת שטמ"ק
במנחות ק. אות י"ז, ורגמ"ה שם, ומאירי
בסוגיין]. והקשו תוס' מה קדושת כלי שייכא
בשמן למנורה. וראה עוד בתוס' מנחות פט.
(ד"ה ח"י) ובדברינו שם בספר איזהו מקומן.
וע"ע מקדש דוד (כ"א. ג.).

35. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כא

ה) כתבו הרגמ"ה ורש"י ז"ל דזה דאמרינן במנחות (ק.). דבר הקרב בלילה קדוש בלילה היינו שמן למנורה
והתוס' בתמורה (י"ד ע"א) כתבו דלא נראה כן דהשמן אין בו קדושת כלי ובמנחות (פ"ט ע"א) על הא דאמרינן
שם דחצי לוג נמשח למנורה שבו היה מודד חצי לוג לכל נר ונר הקשו בתוס' למה היה צריך לקדש השמן בכ"ש
ע"ש והנה לרש"י והרגמ"ה ז"ל דשמן של מנורה צריך קידוש כלי כדי לקדשו קדוה"ג דס"ל דהדלקת המנורה
הוי כדבר הקרב וצריך להיות להשמן קדוה"ג וא"כ ה"נ הפתילה דמ"ש הפתילה מהשמן והנה אמרינן בירושלמי
סוכה פ' החליל ה"ג דמבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות שבפנים ע"ש ואין לך פתילה שי"ל קדוה"ג אלא
של בגדי כהונה א"כ לעולם יש לפתילה קדוה"ג אך אפשר דלא סגי בזה די"ל קדוה"ג להפתילה והיה צריך
לקדש הפתילה בכ"ש כמו השמן:

והנה יש לעיין למה צריך למשוך החצי לוג כדי לקדש השמן של המנורה תקדש המנורה גופה שהיא כ"ש ונראה
משום דנתינת שמן בעצמה עבודה היא דהא ביומא (כ"ד ע"ב) מקשינן דזר שנתן שמן במנורה ליחייב ומתצינן
משום דלא הוי עבודה תמה ע"ש א"כ צריכה אותה עבודה של נתינת שמן להיות בדבר שכבר קדוש קדוה"ג
ומש"ה צריך לקדש השמן קודם נתינתו למנורה [עוד י"ל לפמ"ש תוס' מעילה (ח' ע"א) ד"ה קרמו דזה דהתנור
מקדש לשתי הלחם וללחם הפנים רק כשקרמו פניהם בתנור ולא תיכף כשמכניסין לתנור משום דאין כ"ש מקדשין
דוקא כשנעשה כל הראוי ליעשות בהם ע"ש א"כ המנורה שהיא להדלקה והשמן נותנין בה להדליקו שם אי
אפשר לה לקדש רק אחר שתגמור הדלקתה ואז אין כבר שמן ומש"ה אין המנורה יכולה לקדש השמן]:

36. תוספות מסכת יומא דף כט עמוד ב

כמו שסידרו הקוף - הא דלא אמרינן נמי הכי לעיל כיון שקידשו שלא כמצותו נעשה כמו שנתנו שם הקוף יש
לומר דהתם נתכוון לקדש שכסבור היה שהוא יום דומיא דמתניתין שעלה מאור הלבנה וכו' אבל הכא כיון
דבכוונה עשה וידע שסידרו שלא כמצותו נעשה כמו שסידרו הקוף.

37. ספר איזהו מקומן

רב אשי אמר אפי' תימא בשלא קדם וסדרו
כיון שסדרו שלא כמצותו נעשה כמו
שסדרו הקוף:

א] רש"י מפרש דכשנסדר שלא בזמנו קודם
ליל שבת הוי כסדרו הקוף. משא"כ קומץ
הרי נקמץ בלילה וחשיב שפיר כמצותו שהרי
לילה אינו מחוסר זמן. וכע"ז פירש המאירי.
אך תוס' מפרשים בע"א, ומחלקים דבקומץ
נתכוון לקדש דכסבור יום הוא, משא"כ
בשולחן דבכונה עשה לסדר שלא כמצותו
ולכך חשיב כסדרו הקוף. וכן משמע מפ'
רגמ"ה במנחות ק:

ולכאורה לדברי תוס', רב אשי השתא לא ס"ל
החילוק דלילה אינו מחוסר זמן אלא מתוך
באופ"א, וכ"כ בהגהות מלא הרועים, וסרה
בזה תלונת הרש"ש על תוד"ה כמו.
ומה דלא ניתא לתוס' בפירש"י - יעוי' בשיח
יצחק (על תוס'), וע"ע מרומי שדה.

38. שערים מצויינים בהלכה

כיון שסדרו שלא כמצותו נעשה כמו שסדרו
הקוף. הקשו התוס', למה לא אמרינן
נמי לעיל גבי קמיצה בלילה דנעשה כמו
סדרו הקוף ולא יופסל, ותירצו דהתם סבר
שעשה טוב, דסבר שהוא יום ונתכוין לקדש,
אבל הכא דבכוונה עושה אע"פ שידע
שסדרו שלא כמצותו, נעשה כמו שסדרו
הקוף. ונראה להסביר עפ"מ ש"כ הר"ן (ר"ה
כח.) דאע"ג דמצות אין צריכות כוונה, מ"מ
כשהוא מתכוין שלא לצאת אינו יוצא בה,
וה"נ הוא יודע שאין כאן מצוה ועושה על
דעת זה, ולכן אין לפעולה שום כח להכניס
קדושה, ואינה נפסלת, משא"כ התם הוא
מתכוין לשם מצוה, דסובר שהוא עושה נכון,
לכן ע"י כוונתו הכניס בה קדושה ונפסל.